

Werkprogramma 2001

Inhoud:

1. Versterking synergie tussen het onderzoeksbestel en de ontwikkeling van Nederland als kennisland.
2. Academia in de 21ste eeuw.
3. Multidisciplinair onderzoek.
4. Hoe ontwikkelt de R&D bij ondernemingen zich de komende 10 tot 20 jaar en hoe zouden we hier in het beleid mee om moeten gaan?
5. Internationale aantrekkingskracht van Nederland voor Research & Development.
6. Plaats en toekomst van het internationaal innovatiebeleid.
7. De gevolgen van het veranderde EU-beleid op het terrein van onderzoek voor het Nederlandse onderzoeksbestel.

Reeds genoemd in het werkprogramma 2000:

8. Verantwoording
9. Keuzes in het wetenschappelijk onderzoek

Verkenningen.

De Raad heeft kennis genomen van de indicaties van de departementen van EZ en OCenW voor het werkprogramma 2001 van de AWT. Hij kan zich goed vinden in de zes aangedragen thema's. Hij stelt voor alle in die brief opgenomen adviesindicaties op zijn werkprogramma te zetten. Hij voegt tevens nog een onderwerp op eigen initiatief toe (no. 7: Academia in de 21ste eeuw). Het werkprogramma 2001 bevat tevens nog twee onderwerpen die reeds in het werkprogramma 2000 zijn vermeld.

De Raad ziet de in die indicatiebrief opgenomen vraag naar versterking van de synergie tussen het onderzoeksbestel en de ontwikkeling van Nederland als Kennisland als de centrale vraag voor het komende jaar. De andere onderwerpen zijn te zien als vragen die zich focuseren op een specifiek aspect verbonden aan deze centrale vraag. De in de onderhavige notitie gebruikte korte duiding van de onderwerpen is grotendeels ontleend aan genoemde indicatie-brief. Zoals in die brief is aangegeven, kunnen de verschillende onderwerpen nog in specifieke adviesaanvragen nader worden gespecificeerd c.q. toegelicht. Die informatie kan tevens de basis bieden voor een nadere prioritering van de onderwerpen.

De vraagstukken op het gebied van het wetenschaps- en technologiebeleid hebben zowel een sturingsaspect - hoe gaat de overheid om met de kennisinfrastructuur - alsook een gebiedsinhoudelijke aspect - op welke gebieden is een specifiek overheidsbeleid nodig. De adviesindicaties zoemen sterk in op de sturingsvragen. Daarnaast heeft de AWT een verkenningentaak waar met name de inhoudelijke aspecten op de voorgrond treden. Beide activiteiten - adviezen en verkenningen - kunnen elkaar goed aanvullen en moeten bijdragen aan een evenwichtige advisering met zowel aandacht voor de sturings- als de inhoudelijke vragen waarmee de overheid wordt c.q. zal worden geconfronteerd.

Adviesonderwerpen.

Centrale vraag:

1. Versterking synergie tussen het onderzoeksbestel en de ontwikkeling van Nederland als kennisland

Aanleiding

De samenleving verandert naar wat wel wordt genoemd een kennissamenleving, een samenleving waarin kennis een cruciale factor is voor zowel de profit als de non-profitsector. Deze verandering vergt een zorgvuldige en pro-actieve inzet van onder meer de onderzoeksinfrastructuur in ons land alsook nieuwe vormen van betrokkenheid van derden, waaronder publiek-private samenwerking. Door de doelstelling van Nederland als kennissamenleving goed te verankeren in het onderzoek zijn aanzienlijke maatschappelijke en economische effecten te verwachten.

Vraag

Hoe kan deze rol voor de onderzoeksinfrastructuur door betrokkenen - overheid, onderzoekorganisaties en private sector - optimaal worden ingevuld?

Deze centrale vraag is zeer breed en bevat verschillende aspecten. Er kan specifiek gekeken worden vanuit het oogpunt van de ontwikkeling van en behoefte aan wetenschappelijk onderzoek, vanuit het oogpunt van de versterking van het innovatief vermogen van partijen in ons land, en vanuit de internationale dimensie. De in de indicatiebrief aangedragen onderwerpen zijn langs deze dimensies ook te positioneren. De verschillende invalshoeken kunnen in aparte adviezen worden opgepakt. In ieder geval is het wenselijk de verschillende aspecten te integreren tot een brede strategische visie. Die ambitie heeft de Raad.

Wetenschap

2. Academia in de 21ste eeuw

Aanleiding

De academische wereld - universiteiten en para-universitaire instituten - heeft in de 20ste eeuw een sterke ontwikkeling doorgemaakt. Niet alleen de academische wereld zelf is sterk veranderd, bijv. door de grote instroom, maar ook, in wisselwerking, de relevante omgeving en het beroep dat van daaruit op de academische wereld wordt gedaan.

De academia ervaren ook in toenemende mate concurrentie van derden, zowel vanuit de (semi)publieke als vanuit de private sector.

Vraag

Wat is de rol voor de academia in de 21ste eeuw, met als focus voor de AWT de rol van het onderzoek binnen de academia? Waar ligt hun kracht en hun maatschappelijke meerwaarde? In hoeverre is de 'traditionele' formule van de relatie tussen onderwijs en onderzoek nog houdbaar? Welke betrokkenheid moeten derden hebben bij de activiteiten van de academia?

3. Multidisciplinair onderzoek

Aanleiding

O.a. uit verkenningen komt de vraag naar voren naar nieuw, multidisciplinair onderzoek. Maar ook vanuit de dynamiek van de wetenschap zelf ontstaan nieuwe kansen door kennis uit verschillende disciplines bij elkaar te brengen. In de praktijk blijkt dit onderzoek nog steeds moeilijk en langzaam van de grond te komen.

Vraag

Welke zijn de precieze achtergronden van het achterblijven van multidisciplinair onderzoek? Hoe kan dit soort onderzoek vanuit de onderzoekswereld zelf worden bevorderd? Wat is specifiek de rol van de universiteiten? Heeft de overheid een taak bij het stimuleren van het multidisciplinaire onderzoek en hoe kan die worden ingevuld?

Innovatie

4. Hoe ontwikkelt de R&D bij ondernemingen zich de komende 10 tot 20 jaar en hoe zouden we hier in het beleid mee om moeten gaan?

Aanleiding

De rol en positie van R&D bij ondernemingen is sterk in ontwikkeling. Sommige bedrijven hebben de afgelopen jaren gekozen voor een meer decentrale aansturing van hun R&D met de wens de R&D dichter bij de markt te brengen vaak met als consequentie minder fundamenteel onderzoek. Het aantal bedrijven dat een bewust R&D-beleid voert neemt ook sterk toe, m.n. binnen de dienstverlening en bij het MKB. Daarnaast is er bij vele bedrijven een toenemende bereidheid tot samenwerking met derden. Ook de aard van het onderzoek is aan verandering onderhevig, met meer aandacht voor aan techniek gerelateerd alfa en gamma-onderzoek, voor dienstverlenende activiteiten, voor stimulatieonderzoek, en voor ondernemerszin.

Vraag

Wat zijn de trends in de R&D-praktijk? Verschilt dit naar aard van de sector en/of het bedrijf? Wat zijn de verwachtingen voor de komende 10 a 20 jaar? In hoeverre behoeven de "traditionele" R&D-beleidsinstrumenten aanpassing?

Internationale dimensie

5. Internationale aantrekkingskracht van Nederland voor Research & Development

Aanleiding

Voor internationaal opererende bedrijven is de vraag aan de orde waar de R&D te situeren. Enerzijds zal globalisering bedrijven stimuleren hun R&D internationaal te spreiden, anderzijds zal de ontwikkeling richting een Europese markt een stimulans geven tot concentratie van R&D binnen Europa. Deze gedeeltelijk tegen elkaar inwerkende krachten bieden kansen en bedreigingen voor Nederland als vestigingsplaats voor internationaal opererende bedrijven.

Vraag

Hoe aantrekkelijk is Nederland in vergelijking met andere Europese landen. Valt de grote concentratiegraad voor R&D in Nederland (top 5: 42% van industriële R&D) te handhaven of moeten we meer spreiden? Moeten we ons als BV Nederland specialiseren op bepaalde R&D-clusters? Wat maakt dat bedrijven in NL R&D doen? Is er sprake van spill-overs, b.v. in de vorm van complementaire productievestigingen? Wat is de rol van ICT bij internationale R&D? Welke rol speelt de kwaliteit en de toegankelijkheid tot fundamenteel onderzoek in de positie van Nederland op R&D-gebied? Welke rol speelt de (publieke) kennisinfrastructuur als geheel? Kortom, hoe kunnen we de positie van Nederland optimaliseren?

6. Plaats en toekomst van het internationaal innovatiebeleid

Aanleiding

Op Europees niveau is sprake van een toenemende aandacht voor innovatiebeleid.

Vraag

Hoe verhoudt het Europees beleid zich tot het nationaal beleid? In hoeverre moet het subsidiariteitsprincipe gehandhaafd blijven?

7. De gevolgen van het veranderde EU-beleid op het terrein van onderzoek voor het Nederlandse onderzoekbestel

Aanleiding

EU-commissaris Busquin heeft recent zijn visie gepresenteerd op de "Europese onderzoekruimte". Najaar 2000 komt de EU met een "roadmap" voor het volgende kaderprogramma.

Vraag

Het is voor de overheid van belang inzicht te hebben in de gevolgen van deze vernieuwing in het EU-beleid voor het Nederlandse onderzoek, alsook inzicht te hebben in hoe onderzoeksorganisaties op deze verandering het beste kunnen anticiperen.

Reeds genoemd in werkprogramma 2000

8. Verantwoording

In de nota *Wie oogsten wil, moet zaaien* (hoofdstuk 2) kondigt de minister van OCenW aan dat de AWT om een evaluerend advies zal worden gevraagd ten behoeve van de volgende nota over het Wetenschapsbeleid in 2003. Dit evaluerend advies dient in te gaan op het functioneren van de voorgenomen vierjarige beleidscyclus in het wetenschapsbeleid, alsmede de hoofdpunten van het beleid, zoals die zijn geschetst in de zojuist verschenen nota over het wetenschapsbeleid. In het bijzonder gaat de aandacht uit naar het functioneren en de doeltreffendheid van strategische plannen en verantwoording als belangrijkste instrumenten in deze beleidscyclus. De AWT wordt gevraagd met het oog op deze advisering een ontwerp te maken voor het bewaken van de effecten en resultaten van de door de minister van OCenW voorgestelde bestuurlijke vernieuwing in de omgang met onderzoeksinstellingen, respectievelijk op basis van dit ontwerp ontwikkelingen in kaart te brengen ten behoeve van een evaluerend advies, dat tijdig vóór het volgende Wetenschapsbudget beschikbaar is. Relevant is vooral, gelet op het Wetenschapsbudget, hoe instellingen met de grotere autonomie presteren gerelateerd aan: uitgevoerde verkenningen, de gewenste vernieuwing en het vormgeven van allianties met de relevante omgeving.

9. Keuzes in het wetenschappelijk onderzoek

Op termijn, zo staat in de adviesindicaties, heeft het onderzoeksbestel behoefte aan een gezaghebbende visie over de vraag of de verdeling van middelen over de verschillende wetenschapsgebieden herziening behoeft. De verkenningen van de AWT, COS en KNAW bieden daarvoor in beginsel het basismateriaal. De AWT wordt gevraagd zich, met de genoemde organisaties en waar nodig andere, te beraden op advisering over dit onderwerp medio 2002.

Verkenningen

Naast de reguliere adviestaak is heeft AWT tot taak op verzoek van de minister van OCenW verkenningen op het gebied van wetenschap en technologie uit te voeren, dan wel deze te doen uitvoeren. In overleg met genoemd ministerie focuseert de AWT zich op verkenningen die hun start vinden in maatschappelijke vragen. Centraal in de verkenningen staat de vraag of de kennisinfrastructuur goed staat opgesteld om adequaat in te kunnen spelen op de (mogelijke) toekomstige ontwikkelingen op het desbetreffende gebied.

De navolgende onderwerpen lopen over van de agenda van 1999 naar 2000:

- Criminaliteit
- Educatie in 2015
- De maatschappelijke gevolgen van het Human Genome Project
- Sociale gevolgen van/en maatschappelijke vraagstukken rond vergrijzing